

Браїлко Ю.,
кандидат філологічних наук, доцент,
керівник гуртка «Фольклористика»,
Комунальний заклад Полтавської обласної ради
«Полтавська обласна Мала академія наук учнівської молоді»
Фуголь М.,
учениця 10 класу,
Комунальний заклад «Полтавський міський
багатопрофільний ліцей № 1 імені І. П. Котляревського
Полтавської міської ради Полтавської області»,
(м. Полтава)

МОВНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В ПОСТФОЛЬКЛОРІ ВОЄННОЇ ДОБИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ-ПАРОДІЙ)

Однією з важливих функцій постфольклору є функція ментального й комунікативного опору агресії. Такі тексти «через використання відповідних мовних засобів здатні сприяти моральній стійкості суспільства в умовах ворожої інформаційної агресії, а також нівелювати шкідливий вплив інформаційно-психологічних операцій противника», – зауважує О. Кирилюк [2, с. 167]. В умовах як інформаційної війни [1, с. 36], так і збройної агресії існує запит суспільства на гумористичні постфольклорні твори. «Адаптивний потенціал гумору, – пише Н. Філатова, – <...> дозволяє ефективно перетворювати навколишню дійсність, знімати виникаючу напругу в ситуаціях кризової взаємодії і позитивного впливу на себе і оточення» [3, с. 12]. Крім того, гумор є помітним засобом опору зовнішній агресії: постфольклорна творчість додала до функції індивідуального психічного захисту індивіда функцію суспільного захисту й водночас спротиву.

Творці сучасного постфольклору активно використовують відомі пісні й вірші для продукування нових текстів. Зібрані нами пародії воєнної доби, які стали матеріалом дослідження, мають жартівливий характер і створені на основі: а) популярних народних пісень («Ой, там, на току, на базарі», «Ой на горі два дубки», «Ой там, на горі, ой там, на крутій», «Ой у лісі, лісі, під дубом зеленим», «Добрий вечір тобі, пане господарю»), авторських («Ніч яка місячна»

на сл. М. Старицького, «У лісі, лісі темному» на сл. І. Неходи, «Чарівна скрипка» на сл. Ю. Рибчинського, також «Батько наш – Бандера» – повстанської пісні «Ой у лісі, лісі, під дубом зеленим» у доробці О. Луцана); б) творів Т. Шевченка (уривку з поеми «Сон», віршів «І Архімед, і Галілей», «Садок вишневий коло хати», «Заповіт»), в) відомих постфольклорних творів (кричалки футбольних фанатів «Собака любить м'ясо», пародії на П. Тичину («Трактор в полі...»), віршика для дівочих альбомів «Котик лапку опустил...»); г) віршів російських поетів (С. Михалкова «А что у вас?» та К. Чуковського «Телефон»).

Пародійної переробки зазнає лише перший куплет / строфа або її частина. Мовним засобом створення комічного є передусім заміна компонента оригіналу, як-от у творах, присвячених наданню Україні новітньої зброї: «У лісі, лісі темному, / де ходить хитрий лис, / Росла собі ялиночка, / **бо нам дали ленд-ліз**» (мережа «Фейсбук» [далі ФБ], Александр Иванов, 10.05.2022); «Ой, там, на току, на базарі / **Джавеліни по ленд-лізу роздавали**» (ФБ, коментарі до посту Vitalii Cherupoga, 10.05.2022); «**А четвертий празник – / То святий Ленд-ліііііз / Радуйся!!!**» (ФБ, Taras Stadnytskyu, 10.05.2022); «**Ніч яка місячна, зоряна, ясна, / Видно, працює HIMARS**» (з особистого листування в телеграмі, 21.07.2022); «**Ніч така місячна, ясна, бавовняна, / Видно, хоч бази взривай**» (телеграм-канал [далі – ТК] «Сміхотун», 08.03.2023).

Трансформованим компонентом є здебільшого сполуки слів чи цілий віршовий рядок / рядки, однак зрідка спостерігаємо й поодинокі лексичні заміни, наприклад, у загадці-пародії на «Телефон» К. Чуковського («У **кремлі** задзвонив телефон: / “Хто говорить?” (**Макрон**)» (ФБ, Oleksandr Lazarev, 25.08.2022)) чи в мережевій дражнилці росіян («**Батько наш – Бандера, / Стефанія – мати...**» (ТК «ТСН новини / ТСН.ua», 15.05.2022)), що з'явилася відразу після перемоги українського гурту «Калуш» із піснею «Стефанія» на минулорічному Євробаченні. Пісня «Батько наш – Бандера» нещодавно зазнала ще й іншої переробки, яка стала відгуком на мем кінця травня 2023 року: «**Батько наш – Бандера, / Ані Лорак – мати. / На росію дрони / будем**

відправляти» (ТК «BEREZOVIEW», 31.05.2023).

Гумористичний ефект досягається також несподівано трансформованим фіналом, який контрастує за змістом, аксіологією та стилістичним забарвленням із попередньо висловленим: *«І на оновленій землі врага не буде, супостата, / а буде син, і буде мати і будуть... мертві мозкалі»* (з особистого листування в телеграмі, 09.03.2022); *«Світає. / Край неба палає. / Наш Залужний казянізьдам / Добре насипає!»* (з особистого листування в телеграмі, 19.11.2022); *«Котик лапку намочив в золоте чорнило / І на небі написав: “Х...Й РУСНІ НА РИЛО!”»* (ТК «Чорний гумор. Українською. #ЧГУ», 24.11.2022). Засобом вираження комічного тут стають і обценізми та вульгаризми, використані для створення образу ворога («казянізьди», «Х...Й», «РИЛО»). Є й зворотний прийом – несподіваний пародійний початок, після якого збережено текст оригіналу: *«Безпілотник на саратов дир-дир-дир. / Ми за мир! Ми за мир!»* (ТК «Вісник веселої русофобії», 06.12.2022).

Деякі постфольклорні пародії побудовані завдяки стилістичному засобу протиставлення, коли перша частина твору взята з оригіналу, а друга – різко протилежна їй за змістом і стилістикою: *« – А у нас в квартирі газ, а у вас? / – А у нас лєнд-ліз – х...й вам в ніс!»* (ФБ, Олег Борийчук, 10.05.2022); *«Собака любить м'ясо. / Ворона любить сир. / А я люблю бавовну / З доставкою у Крим»* (ФБ, група «Сміємось з моЗкаля..», 26.08.2022).

Нечастими є пародії, які складаються з чергування рядків оригіналу й новостворених, як-от:

*Світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Орка доїдає.
Тихесенько вітер віє,
Купол, башня тліє,
Де було колись болото,
Верби зеленіють.*

*Стіни красні похилились,
Сується люди,
Буде довго ще горіти,
Щоб дізнались всюди (vidro.ua, 24.08.2022).*

Безперечно, суттєвою ознакою та обов'язковою умовою пародії є міжтекстова взаємодія, завдяки якій читач упізнає оригінал і сприймає постфольклорний твір як креативну переробку вже відомого. У разі, коли використано мінімальні уривки / уривок популярного тексту, упізнаваність забезпечують ще й ритм, фонетичні повтори, побудова строфи тощо. Наприклад, у пародії на популярну пісню «Чарівна скрипка» збережено початкові слова «сіла птаха», та кінцеві двох перших рядків «тополю», «поля», проте для komponування рим дібрано замість «болю», «скрипаля» слова «чумою», «комара»:

*Сіла птаха, біогуска, на тополю,
Бігла миша, біозброя, за поля.
Заразила, заразила я чумою
Бойового, бойового комара (ТК «Tanya Adams», 30.10.2022).*

Крім цього, подібність до оригіналу забезпечено тотожними ритмом, оповіддю від першої особи та повторенням слів на початку третього та четвертого рядків, пор.: «**Заразила, заразила я чумою / Бойового, бойового комара**» – «**Покохала, покохала я до болю / Молодого, молодого скрипаля**».

Так само й у пародії на Шевченків «Заповіт» застосовано впізнавані лексичні маркери оригіналу «лани широкополі», «кручі», однаковий ритм: «*Де лани широкополі та дніпровські кручі, / Будуть раки в дві долоні та соми жирнючі...*» (ТК «Музей військових мемів», 12.11.2022). Засобом творення чорного гумору тут є стилістична фігура алюзії – натяк на масову загибель росіян під час визволення Херсонщини.

Постфольклорна пародія на повстанську пісню «Ой у лісі, лісі, під дубом зеленим» нібито далека від оригіналу, однак в обох текстах простежуємо виразну структурну й ритмічну подібність, меншою мірою – схожість рими та

лексики, пор.:

Ой у лісі, лісі, під дубом

зеленим,

Там лежить повстанець

тяженько ранений.

Ой лежить він, лежить,

терпить тяжкі муки,

Без лівої ноги, без правої руки.

Ой у степу, степу, під кущем

зеленим,

Там лежить москалик

тяженько ранений.

Відірвало ніжку, відірвало ручку

Й ту, що для кохання, відірвало

штучку.

(ТК «Tanya Adams», 07.09.2022).

Отже, популярні сьогодні пародійні переробки пісень і віршів репрезентують різні мовні засоби творення гумору. Дослідження повнішого постфольклорного арсеналу стилістичних прийомів досягнення комічного ефекту є завданням подальших наукових пошуків.

Список використаної літератури

1. Кирилюк О. Л. Мова мережевого фольклору як засіб опору інформаційній агресії. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. 2020. Вип. 6. С. 32–49. URL: [https://doi.org/10.18523/1cmp2522-9281.2020.6.32–49](https://doi.org/10.18523/1cmp2522-9281.2020.6.32-49) (дата звернення: 18.05.2023).

2. Кирилюк О. Мовне віддзеркалення збройного конфлікту в постфольклорних текстах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 36. Т. 1. С. 162–167. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_1/27.pdf (дата звернення: 23.05.2023).

3. Філатова Н. В. Гумор як засіб оптимізації психофізіологічного стану особистості. *Менеджмент підприємницької діяльності : навч. посіб.* Одеса: ВД «Гельветика». 2020. Вип. 8. С. 207–224. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/8489> (дата звернення 05.05.2023).